HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מעיין נה. לומר בלבו שמיעשה בקשמו לפי שהמפלל בכוונה: **רלא נב.** שמין בקשמו נעשית: **פוחלת.** לשון תפלה כמו ויחל משה (שמות נב): **מוכירין עוונותיו.** שעל ידיהן מפשפשים למעלה במעשיו לומר בוטח זה בזכיותיו נרלה מה הס: **קיר נטוי.** מקוס סכנה: **מוסר דין.** בוטח הוא בזכיותיו שחבכו יהיה נעשה על ידו: ס"ג **הא דלא מעיין** (ו) **הא דלא מעיין:** וילילי"ם בלע"ז: **מוריגי בשמה.** כל בשר שבשהמה שמיגו חלק מלא דומה למורג מרוץ שמיגו חלק כמו המיך והלשון והכלכ הפניתי ובית הכוסות: **הסווסת.** שמיגו יוסף חלא על ברכיו שמתוך כך נקביו נפתחין יותר מדאי: **הכי גרסינן הא דמחריך ואני הא דמחריך ואת אני:** למגדלי **חזיריס ומגי ברגיס.** שבהן מרובה בלא טורח ושמחים בחלקס לכך פניהס לחוכיס: **הימנוסא.** לשון שבועה כלומר בחמונה שמיהן לחמורות לי: **ואכריכה מברייך.** והמבדך ברכת המזון מבדך לבעל הבית: **יוסף מפ קודס לאחיו.** דכתיב וימת יוסף וכל אחיו (שמות ו): **לריכיס רחמיס.** לריכיס לבקש רחמים שיבטו לפי שהס בידו של הקב"ס ואין להס רשות לבא אלא ברשותו: **רלה קראתי בשס.** רלה משמע (ג) היס בלבך תן עיניך בדבר: **לך אמור לו לבצלאל עשה משכן ארון וכלים.** שכן הס סדורים בפרשת כי תשא רלה קראתי בשס וגו' את שהל מועד ואת הארון לעדות ושמה אמר לו עשה ארון וכלים כגון שלחן ומנורה ואחר כך משכן של בריח ואינו כוחב כלום. **לחלוחית.** לשון הכנעה: **לגגרפה דלא מקריא.** לא טוב ולא רע הוא שכל החלומות הולכין אחר הפתרון: **עדיף מחלמא טבא.** שמניח את החלס לידי תשובה: **עליבותיה מפסייה.** דיו (ג) עלבונו. מה שהלס מתעלב עליו מבטל את החלום: **אפילו לדידי.** שאני מחור עיניס: **בדיחותיה מפכחא ליה.** (ד) מבטלוה: **מנגדא.** ממלקות. קשה לגוף החלס יותר ממלקות לפי שהוא ממנו: **זה חלום רע.** מילחתו יפוד ויכעיב ושניא

ו) כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר [1] תוחלת ממושכה מחלה לב. [2] וא"ר יצחק שלשה דברים מזכירים עוונותיו של אדם ואלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חבירו לשמים הא לא קשיא [א]הא דמעיין בה הא דלא מעיין בה והיכי עביד דמפיש ברחמי והמאריך על שלחנו דלמא אתי עניא ויהיב ליה דכתיב [2] המזבח עץ שלש אמות גבוה וכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' [3] פתח במזבח וסיים בשלחן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כל זמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו והמאריך בבית הכסא מעליותא הוא [ז] והתניא עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה ושדרו של דג ודג מליח שאינו מבושל כל צרכו והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית והמקנח בצרור שקנח בו חבירו וי"א אף התולה עצמו בבית הכסא יותר מדאי לא קשיא הא דמאריך ותלי הא דלא מאריך ולא תלי כי הא דאמרה ליה ההיא מטרוניתא לר' יהודה בר' אלעאי [ח] פניך דומים למגדלי חזירים ולמלוי ברבית אמר לה הימנותא לדידי תרוייהו אסירן אלא עשרים וארבעה בית הכסא איכא מאושפיזאי לבי מדרשא דכי אזילנא בדיקנא נפשאי בכולהו. ואמר רב יהודה שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו ס"ת לקרות ואינו קורא [3] כום של ברכה לברך ואינו מברך והמנהיג עצמו ברבנות ס"ת לקרות ואינו קורא דכתיב [3] כי הוא חייך ואורך ימיך כום של ברכה לברך ואינו מברך דכתיב [4] ואברכה מברכיך והמנהיג עצמו ברבנות [ט] דא"ר חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות: ואמר רב יהודה אמר רב שלשה צריכים רחמים מלך טוב שנה טובה וחלום טוב מלך טוב דכתיב [5] פלגי מים לב מלך ביד ה' שנה טובה דכתיב [6] תמיד עיני ה' אלהיך בה [י] מראשית השנה ועד אחרית שנה חלום טוב דכתיב [7] ותחלימני (ותחייני): אמר רבי יוחנן שלשה דברים מכריז עליהם הקב"ה בעצמו ואלו הן רעב ושובע ופרנס טוב רעב דכתיב [8] כי קרא ה' לרעב וגו' שובע דכתיב [9] וקראתי אל הדגן והרביתי אותו פרנס טוב דכתיב [10] (ויאמר) ה' אל משה לאמר ראה קראתי בשם בצלאל וגו' אמר רבי יצחק אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור שנא' [11] ראו קרא ה' בשם בצלאל אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה הגון עליך בצלאל אמר לו רבונו של עולם אם לפניך הגון לפני לא כל שכן אמר לו אף על פי כן לך אמור להם הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל אמרו לו אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון לפנינו לא כל שכן א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכנים לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים שאני עושה להיכן אכניסם שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים אמר לו שמא בצל אל היית וידעת אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ כתיב הכא [12] וימלא אותו רוח אלהים בחכמה [י] ובתבונה ובדעת וכתיב התם [13] ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתיב [14] בדעתו תהומות נבקעו אמר רבי יוחנן אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנא' [15] יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה דכתיב [16] ובלבב כל חכם לב נתתי חכמה: אמר רב חסדא [כ] כל חלום ולא טוות ואמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא ואמר רב חסדא לא חלמא טבא מקיים כוליה ולא חלמא בישא מקיים כוליה ואמר רב חסדא חלמא בישא עדיף מחלמא טבא וא"ר חסדא חלמא בישא עציבותיה מסתייה חלמא טבא חדויה מסתייה אמר רב יוסף חלמא טבא אפילו לדידי בדיחותיה מפכחא ליה ואמר רב חסדא חלמא בישא קשה מנגדא שנאמר [17] והאלהים עשה שיראו מלפניו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זה חלום רע [18] הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה' וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום אלא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי [כ] כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים אמר ר' ברכיה חלום אף על פי שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים מנא לן מיוסף דכתיב [19] והנה השמש והירח וגו' והה[י]א

שלש[ה דברים] מקצרין [ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו] כוס לברך [ואינו מברך ומי] שנותנין לו ספר [תורה לקרות ואי]נו קורא והמנהיג עצמו [ברבנות], אפילו בציענא אבל בפרהסיה [כר]בן גמליאל שהיה נוהג נשיאותו בר[ב]ים כשפי דמי. אמר רב שלשה צריכין רחמים, פרנס טוב שנה טוב חלום טוב כול'. אמר ר' יוחנן שלשה הקב"ה מכריז עליהן שובע [רעב ופ]רנס כול'. אין מעמידין פרנס על [הצבור] אלא אם נמלכין בציבור, שנאמר ויאמר יי אל משה ראה קראתי בשם בצלאל וגו'. אין הקב"ה נותן חכמה אלא לחכמים שנאמר יהיב חכמתא לחכימין, וכתיב ובלבב כל חכם לב נתתי חכמה. כל חלם ולא טוות. פירוש כל חלום שחולם אדם שלן בתענית [שלא יתק]יים. וכן כל חלום דלא איפשר ... ממלקות.

תורה אור השלם

1. תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה
לֵב וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה:
משלי יג יב

2. הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת
גָּבְהֹה וְאַרְכּוֹ שְׁתֵּים אַמּוֹת
וּמִקְצֹעֹתָיו לוֹ וְאָרְכּוֹ
וְקִירֹתָיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה
הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ:
יחזקאל מא כב

3. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בּוֹ כִּי
הוּא חַיֶּיךָ וְאָרֶךְ יָמֶיךָ
לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת
לָהֶם: דברים ל כ

4. וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ
וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר וְנִבְרְכוּ בְךָ
כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה:
בראשית יב ג

5. פֶּלְגֵי מַיִם לֵב מֶלֶךְ בְּיַד
יְיָ עַל כָּל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יַטֶּנּוּ:
משלי כא א

6. אֶרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ
דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְיָ
אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה
וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה:
דברים יא יב

7. אֲדֹנָי עֲלֵיהֶם יִחְיוּ וּלְכָל
בָּהֶן חַיֵּי רוּחִי וְתַחֲלִימֵנִי
וְהַחֲיֵנִי: ישעיהו לח טז

8. וַאֲלִישָׁע דִּבֶּר אֶל
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הֶחֱיָה אֶת
בְּנָהּ לֵאמֹר קוּמִי וּלְכִי אַתְּ
וּבֵיתֵךְ וְגוּרִי בַּאֲשֶׁר תָּגוּרִי
כִּי קָרָא יְיָ לָרָעָב וְגַם בָּא
אֶל הָאָרֶץ שֶׁבַע שָׁנִים:
מלכים ב ח א

9. וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכֹּל
טֻמְאוֹתֵיכֶם וְקָרָאתִי אֶל
הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ וְלֹא
אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב:
יחזקאל לו כט

10. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה
לֵאמֹר: רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם
בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר
לְמַטֵּה יְהוּדָה:
שמות לא א-ב

11. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְיָ בְּשֵׁם
בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר
לְמַטֵּה יְהוּדָה:
שמות לה ל

12. וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ
אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה
וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה:
שמות לה לא

13. יְיָ בְּחָכְמָה יָסַד אָרֶץ
כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה:
משלי ג יט

14. בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקָעוּ
וּשְׁחָקִים יִרְעֲפוּ טָל:
משלי ג כ

15. וְהוּא מֵהֲשִׁנָּא עִדָּנָיָא
וּזְמַנַיָּא מְהַעְדֵּה מַלְכִין
וּמְהָקֵים מַלְכִין יָהֵב
חָכְמְתָא לְחַכִּימִין וּמַנְדְּעָא
לְיָדְעֵי בִינְה: דניאל ב כא

16. וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אִתּוֹ
אֶת אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ
לְמַטֵּה דָן וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב
נָתַתִּי חָכְמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל
אֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ: שמות לא ו

17. יָדַעְתִּי כִּי כָּל אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה
לְעוֹלָם עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף
וּמִמֶּנּוּ אֵין לִגְרֹעַ וְהָאֱלֹהִים
עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו:
קהלת ג יד

18. הַנָּבִיא אֲשֶׁר אִתּוֹ
חֲלוֹם יְסַפֵּר חֲלוֹם וַאֲשֶׁר
דְּבָרִי אִתּוֹ יְדַבֵּר דְּבָרִי אֱמֶת
מָה לַתֶּבֶן אֶת הַבָּר נְאֻם יְיָ:
ירמיהו כג כח

19. וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר
וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר
הִנֵּה חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד
וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד
עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים
לִי: בראשית לז ט

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה ה"ג הא דלא מעיין בה הס"ד: (ג) ד"ה רלה וכו' רלה משמע (היס בלבך) תפ"מ וע"ב ס"ל הכי את לבבך: (ד) ד"ה מפשיע (דיו) תו"מ וע"ב ס"ל די לו: (ה) ד"ה לך לומר וכו' ליה טיבותיה מבטלתו. ע"ב ס"ל דלא מתקיים עליו כלל:

לעזי רש"י

וידילי"ש. קנוקנות.

מוסף רש"י

ומעיין בה. מלפה שמעשה בקשמו על ידי שהרכמו (לעיל לב:). **סוף בא לידי כאב לב.** סוף אדם שיהא נעשית ומלפלת מוחלת ממושכה מגס והיל כלפ לב, כשהדם מלפה ואין מלוחו בלה (שם). תוחלת. לשון מילוי ומתיקה (שם). **קיר נטוי.** המוכן ליפול על בני אדם (תהלים סב ד) ועוכר מחתיו, מזכיר עוונותיו שלומר כלום ילאו זה ליעשות לו נס, ומחוך כך הוא נעדק (ר"ה שם). **ועיון תפלה.** קומך על תפלתו שהפך בקשתו ומתאמך לכוין לבו (שם). **ומוסר דין על חבירו לשמים.** כמו (בהלשים טו) יפשוט ס' ביני וביכו, לומריס לכלס לאו שיעגש מכרו על ידו (ר"ה שם). **שלחנו של אדם מכפר עליו.** בהכנסת לורכין (חגיגה כו.). **לעומן פרוסה לאומיים** (מנחות צז. ובשפוי"ק לעניי). **תחתוניות. גפנים.** לומן פילולין הגדלין בגפן וקוכין ווילי"ש (שם). **שקנה בו חבירו.** לפלל ומתרעיתא נמי לקלי (שם). **מטרוניתא.** שרית גבירת (ב"מ פד:). **שמא בצל אל היית וידעת.** כי כולל לך לוי לי הקב"ה, וכן עשה המשכן מתלה ולמד לך עשה כלים (שמות לה כב).

רבינו חננאל

המאריך בתפילתו ומעיין בה בא לידי כאב לב, שנאמר תוחלת ממושכה מחלה לב. ומפרקינן התם במאריך ומעיין [הכא דאמ]רינן המאריך [דמפיש] ברחמי. **המאריך על שלחנו.** בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר, עכשיו שלחן מכפר שמאכיל עניים. **פירוש המאריך בבית הכסא,** לא דחלי נפשיה טובא, דמי דחלי נפשיה טובא בבית הכסא בא לידי תחתוניות, אלא בדדיק נפשיה [בכל] שעתא ושעתא. **פירוש הימנו[תא...]** הנאמן יו[...]

יז א טוס"ע סו"ס סימן נח סעיף ה:
יח ב טוס"ע סו"ס סי' רלו סעיף ג: